

Džordž Orvel

NIKO I NIŠTA U PARIZU I LONDONU

Naslov originala:

DOWN AND OUT IN PARIS AND LONDON

George Orwell

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Glavni i odgovorni urednik:

Ivan Isailović

Izvršna urednica:

Tamara Sokić

Prevod:

Nikola Matić

Lektura i korektura:

Katarina Stojnić

Dizajn korica:

Heath Kane

Prelom:

Ivan Isailović

Štampa:

F.U.K. d.o.o.

Tiraž:

1000

Izdavač:

Kontrast izdavaštvo

Terazije 35, Beograd

imeil: info@kontrastizdavastvo.rs

kontrastizdavastvo.rs

www.glif.rs

Džordž Orvel

NIKO I NIŠTA U PARIZU I LONDONU

Preveo s engleskog
Nikola Matić

KONTRAST

Beograd, 2024.

Predgovor

Od kada je bio srednjoškolac, Erik Bler je tiho pratio svoju zvezdu. Pretpostavljalo se da će „Koledžeri” (Kraljevi stipendisti, Itonova intelektualna elita) pokušati da upišu Oksford ili Kembridž i verovatno uspeti. Ali Erik nije pokušao. Porodica ga je primorala da naporno radi u sumornoj pripremnoj školi da bi dobio Itonovu stipendiju i nije bio zainteresovan za dalji mentalni napor koji nije povezan s njegovom ličnom ambicijom. Na početku eseja „Zašto pišem” (1947), on objašnjava da je sa pet ili šest godina znao da će biti – *mora* da bude – pisac. Za one koji imaju sreće da na takav način prepoznaju svoju zvezdu u detinjstvu, jedini neophodan trening je da čitaju, široko i pažljivo. Ali engleska književnost nije bila glavni predmet na Itonu – većina dečaka poticala je iz okruženja ili nepopravljivo neknjiževnog ili toliko književnog da bi formalno podučavati ih „engleskoj književnosti” bilo apsurdno. Mnogo godina kasnije, Erikov nastavnik, Endrju Gou, izjavio je da njegov do tada poznati učenik nije radio „apsolutno ništa pet godina”. To je bilo neistinito; Erik se marljivo usavršavao kod onih majstora engleske proze koji su mu se najviše dopadali – uključujući, značajno, Svifta, Sterna i Džeka Londona. U *Putu za Vigan* on nam kaže: „Sa sedamnaest ili osamnaest godina... Pročitao sam nekoliko puta sva objavljena dela Šoa, Velsa i Golsvortija (koji su se u to vreme i dalje smatrali opasno „naprednim” piscima)...” Međutim, trebalo je da izučava istoriju i klasičnu književnost, a na poslednjim ispitima na Itonu u julu bio je 138. od 167.

Razočarana porodica Bler ne bi bila impresionirana da je njihov sin jedinač tada istakao svoju ambiciju; u svakoj generaciji hiljade mladih „žele da pišu”, a Erik do sada nije pokazao ni

tračka književnog talenta. Uostalom, o čemu bi mogao da piše? Prvih osamnaest godina retko daje materijal ili inspiraciju (u toj fazi) za pisana dela koja se mogu prodati. I pošto nije uspeo da dobije univerzitetsku stipendiju, Erik je odmah morao da zarađuje za život. Tako je otišao u Burmu, da provede pet usamljenih, ali duboko obrazovnih godina u Indijskoj imperijalnoj policiji. Porodica njegove majke bila je generacijama nastanjena u Burmi, a i njegov otac je tamo služio kao oficir srednjeg ranga u „ne-poš” odeljenju za opijum pri Vladi Indije. (Uprkos „viktorijanskim vrednostima”, trgovina opijumom s Kinom je legalizovana 1860. godine kao monopol britanske vlade.)

Čitaoci *Burmanskih dana* znaće koliko je Orvel snažno reagovao protiv imperijalizma na delu. Nikada nije bio sentimentalan ili lakoveran povodom Burmanca; to bi bilo u potpunom neskladu s njegovim karakterom. Ali nije mogao da prihvati da ono što je video kao burmanske rasne slabosti opravdava nemilosrdnu eksploataciju Burme od strane Britanije. Godine 1927. dao je ostavku u Indijskoj imperijalnoj policiji, na veliku ogorčenost njegove porodice. Njihova osećanja nije umirilo ni njegovo priznanje da namerava da bude pisac.

Količina novca koju je Orvel uštedeo bila je dokaz da je u Burmi vodio neobično usamljen i štedljiv život, čitajući umesto da pije u „Klubu”, ali je predstavljala samo slabašan prsluk za spasavanje kada je zaronio u duboke hladne vode književnog sveta. Gde je, na primer, trebalo da živi? Na kraju mu je jedan porodični poznanik pronašao štrokavu spavaću sobu u sporednoj ulici pored Portobelo rouda i tamo se skrasio, sa dvadeset četiri godine, kako bi sebe naučio pisanju. Njegove komšije su bile impresionirane njegovom odlučnošću. Nedelju za nedeljom ostajao je u svojoj skućenoj spavaćoj sobi bez grejanja, odmrzavajući ruke nad svećom kada bi postale previše utrnule za pisanje. Očigledno je da je bio spreman da izdrži sve teškoće da bi naučio kako da koristi engleski jezik što je efikasnije mogao.

Pisci mogu biti rođeni, a ne stvoreni – rođeni, to jest, s voljom za pisanje. Ali, mnogi od njih, čak i za skroman uspeh moraju da rade godinama, dugim tmurnim godinama prepunim odbijanja. U naše vreme ova činjenica je često skrivena, do te mere koja bi Orvela zgrozila, uz lakoću s kojom polupismeni, ali efikasno promovisani pisci mogu da postanu slavni – i bogati. Orvel nikada nije razmišljao o svom radu prvenstveno kao o izvoru novca; mnogi od njegovih najboljih eseja pisani su za *Tribjun*, koji je uvek slabo plaćao, a ponekad nimalo. Kao što je primetio njegov biograf Bernard Krik: „On je zaista cenio umetnost više od uspeha.” Kao posledica toga, bio je sam sebi najoštrij kritičar. Poslavši rukopis *Sveštenikove kćeri* svom agentu, tužno je primetio: „Bila je to dobra ideja, ali bojim da sam je prilično brljavo izveo.” Još jedno obeležje rođenog pisca bilo je njegovo uverenje da oni koji imaju naviku da pričaju o svom pisanju proizvode malo toga od vrednosti. Njegova rana posvećenost svom zanatu nikada nije jenjavala. Slava, kada je došla sa zakašnjenjem, nije ga dovodila u iskušenje da zahteva manje od sebe kao pisca. U Orvelovom slučaju stil je zaista bio i čovek sam, kao što je T. S. Eliot prepoznao kada je govorio o njegovom „dobrom pisanju fundamentalnog integriteta”.

U proleće 1928. Orvel se preselio u Pariz, gde su troškovi života tada bili spektakularno niski. Smestio se u jeftin hotel u ulici Pot de fer 6, u Latinskoj četvrti, i u roku od petnaest meseci napisao dva romana i nekoliko kratkih priča, koji su svi više puta odbijani i kasnije uništeni. Nelagodno i ponizno je tražio konstruktivnu kritiku od L. I. Bejlja, svog književnog agenta. Bejli je jednu kratku priču osudio kao „nezrelu i nezadovoljavajuću” i dodao: „I ja mislim da se previše baviš seksom u svojim spisima.” Druga priča je izazvala komentar: „Imaš veoma dobre moći opisivanja, ali ova moć postaje dosadna, jer bi stranica opisa mogla biti mnogo delotvornija kao nekoliko kratkih rečenica.” Čini se da su greške dvadesetpetogodišnjeg Orvela bile one koje su zajedničke mnogim književnim novacima.

Tokom ovog perioda esencijalnog, ali naizgled nenagrađenog napornog rada, Orvel je prodao samo nekoliko članaka opskurnim časopisima. Kasnije se prisećao: „Moji književni naponi u prvoj godini jedva su mi doneli dvadeset funti.” Zatim je usledila krađa oskudnih ostataka njegove ušteđevine, koja je neredovno uvećavana davanjem časova engleskog. Verovatno lopov nije bio mladi Italijan opisan u *Niko i ništa*. Orvel se kasnije poverio svojoj prijateljici Mejbl Firc da mu je sav novac i većinu imovine odnela „mala drolja koju je pokupio u kafiću”, devojka s kojom je neko vreme bio u vezi. Ali obzir prema senzibilitetu njegovih roditelja zahtevao je potiskivanje te nezgode.

Ko god da je Orvela doveo do nemaštine, učinio mu je dobro; poslednjih deset nedelja provedenih u Parizu posejalo je seme njegove prve objavljene knjige.

Većina pisaca koji neko vreme dele živote siromašnih nisu istinski niko i ništa, iako mogu odlučiti da odaju takav utisak svojim novim susedima. Ono što pariskim poglavljima *Niko i ništa* daje tako oštru neposrednost je činjenica da Orvel tada nije „igrao igru”. Istina, mogao je odmah da se povuče u skromno udoban dom svojih roditelja u Sautvoldu i da prizna poraz; ali nakon što je tako tvrdoglavo napustio sigurnu karijeru u Indijskoj imperijalnoj policiji to nije bio privlačan put za bekstvo. Takođe, mogao je da se obrati za pomoć svojoj omiljenoj (ujedno i jedinjoj) boemskoj rođaki, tetki Neli. Ona je tada živela u Parizu s luckastim ljubavnikom, Eženom Adamom – koji je nedavno pre toga bio osnovao Svetsko radničko esperanto udruženje – ali se iz očiglednih razloga njena blizina ne pojavljuje u *Niko i ništa*. Međutim, finansijske okolnosti tetke Neli su tada bile previše nategnute da joj se ponositi nećak baci na milost i nemilost. Tako da zaista nije bilo alternative radu u prljavim kuhinjama otmenog hotela Loti u ulici Rivoli.

Kada je Orvel napustio Pariz u decembru 1929. godine, on, u stvari, nije odmah živio kao skitnica u Londonu. Umesto toga,

proveo je Božić sa svojom porodicom, čija je radost prestala kada se njihov švorc sin – koji je tada imao dvadeset šest godina i bio naizgled bezpogovorno neuspešan – iznenada ponovo pojavio. Defanzivno je svima najavio da radi na knjizi o svom vremenu u Parizu. Ali u međuvremenu je morao nekako da zaradi i porodica mu je pronašla tutorske poslove u blizini Sautvolda. Takođe, ubrzo je počeo da stvara reputaciju hrabrog nezavisnog recenzenta koji nije bio oduševljen „velikim imenima” kao što su Edit Sitvel ili Dž. B. Pristli.

Jedan od Orvelovih učenika (Ričard Pitera, kasnije profesor filozofije na Institutu za obrazovanje u Londonu) oslikao je živopisan portret svog ekscentričnog učitelja:

... visok vretenast mladić s velikom ćubom koja se vijorila na vrhu ogromne glave, ljuljao se dok je išao opuštenim koracima... Imao je spor, razoružavajući osmeh zbog kog smo osećali da je zainteresovan za nas, a i da ga zabavljamo na blago distanciran i bezličan način... Nikada nije bio snishodljiv; nikada nije popovao; nikad nije gurao nos... Nikada nije bio bučan i nije posedovao dogmatizam nesigurnih.

Originalna verzija *Niko i ništa*, pod naslovom *Dnevnik sudopera*, završena je oktobra 1930. i nije imala više od 35.000 reči; očigledno je Orvel koristio samo svoj pariski materijal. Kada ju je Džonatan Kejp odbio, kao prekratku i oskudnu, proširio ju je i ponovo pokušao kod Kejpa – i ponovo bio odbijen. Godinu dana kasnije, Faber i Faberu je poslao deblji tekst (poglavlja u Londonu su dodata), a pismo o odbijanju stiglo mu je od T. S. Eliota: „Smatramo ga veoma interesantnim, ali sa žaljenjem moram da kažem da se nije ostvario kao izdavački poduhvat.” U toj fazi Orvel je klonuo duhom, što je reakcija koju teško da su opravdavala samo dva odbijanja – i to od strane vodećih londonskih književnih izdavačkih kuća. Ali do 1932. možda je osećao neprijateljstvo prema delu *Niko i ništa*; to je emocija koju mnogi pisci doživljavaju kada

je knjiga predugo na njihovom mentalnom programu rada. Tada je bio zaokupljen *Burmanskim danima* i vrlo verovatno je smatrao da je višestruko revidirana *Niko i ništa* ne samo razočaranje već i iritantna distrakcija, nešto povodom čega je znao da bi trebalo da uradi više, ali na šta bi radije zaboravio.

Zahvalnost za spasavanje i objavljivanje *Niko i ništa* dugujemo Mejbl Firc, u čijoj je kući Orvel ostavio kucani tekst, zahtevajući od svoje domaćice da ga uništi, ali da sačuva spajalice. Umesto toga, ona ga je odnela uglednom književnom agentu, Leonardu Muru, i naterala ga da ga pročita bez odlaganja. On je odmah prepoznao da to delo „prirodno” paše smelom novoj kući Golanc, i vrlo brzo je prihvaćeno – pod uslovom da se neka imena promene i sve psovke izbrišu. Pošto je brzo završio ovu poslednju laku reviziju, Orvel je napisao Viktoru Golancu: „Mislim da bih, ako je svima svedjedno, više voleo da knjiga bude objavljena pod pseudonimom. Nemam reputaciju koja bi se time izgubila i ako knjiga bude imala bilo kakav uspeh, uvek mogu ponovo da upotrebim isti pseudonim.” Golanc se složio i tako je Erik Bler postao Džordž Orvel.

Tri godine nakon njegovog osramoćenog povratka iz Pariza, Orvel se ponovo pridružio roditeljima za Božić, držeći u rukama još neobjavljene primerke *Niko i ništa*. Bila je to naočita knjiga od 288 stranica s luksuzno širokim marginama tipičnim za to vreme i naslovom na stranicama – „Ispovesti ubožnika” – koji je odavao koliko je kasno *Niko i ništa u Parizu i Londonu* prihvaćeno kao naslov. Orvelova majka je uštogljeno prokomentarisala da autor nije bio Erik koga je ona poznavala, a njegova sestra Avril se kasnije prisećala da su njihovi roditelji bili „prilično iznenađeni direktnošću jezika”. Porodica je bila zahvalna što je korišćen pseudonim; u Sautvoldu originalnost sina gospodina i gospođe Bler možda ne bi bila cenjena.

Dana 9. januara 1933. godine *Niko i ništa* objavljena je po ceni od 8 šilinga i 6 penija, što nas podseća da knjige u tvrdom povezu

tada nisu bile ništa manje skupe nego sada. Obilate pohvale stigle su od Č. Dej Luisa, V. H. Dejvisa, Komptona Mekenzija, Dž. B. Pristlija i mnogih drugih recenzenata. Prodato je oko 3.000 primeraka – razumno dostignuće za prvu knjigu nepoznatog mladića – i Orvel je zaradio između 150 i 200 funti, raspoređenih u dve godine. Morao je da sačeka do 1940. godine, kada je Pengvin štampao 55.000 primeraka po šest penija (slučajno, ali možda na sreću, pogrešno klasifikovanih kao „fikcija”), da bi *Niko i ništa* postala čuvena.

U *Putu za Vigan* Orvel analizira svoje stanje uma 1927. godine, uoči njegove niko i ništa faze:

Bio sam svestan ogromnog tereta krivice koju sam morao da ispaštam. Pretpostavljam da to zvuči kao preterivanje, ali ako pet godina radite posao koji u dubini duše ne odobravate, verovatno biste se osećali isto. Sve sam sveo na jednostavnu teoriju, po kojoj su potlačeni uvek u pravu, a mučitelji u zabludi: pogrešna teorija, ali prirodna posledica posla koji sam radio. Osećao sam da moram da pobežnem, ne samo od imperijalizma, nego i od svake vlasti čoveka nad čovekom. Želeo sam da potonem, da sidem dole među obespravljene, da budem jedan od njih, da se zajedno s njima borim protiv tiranije. Upravo zbog toga što sam o svemu morao dobro da razmislim u samoći, besкраjno sam dugo nosio tu mržnju prema represiji. U to vreme neuspeh mi je izgledao kao najveća vrlina. Svaka pomisao na uspon u životu činila mi se bogohulnom, kao neka vrsta nasilništva.

Tako je, prema sopstvenom svedočenju, mladić koji je pisao *Niko i ništa* bio zbunjen i nesiguran, zarobljen u emocionalnom i intelektualnom viru iz kojeg je pobeгаo tek kasnije: „Kada su „Španski rat i drugi događaji iz perioda 1936–1937 preokrenuli ravnotežu, znao sam gde stojim.” Ipak, ova vrtložna neizvesnost daje *Niko i ništa* naivnu moć. To je usijana reakcija osetljivog, pažljivog, saosećajnog mladića na siromaštvo, nepravdu i bešćutnost

bogatih. Nudi uvide, a ne rešenja; ali uvidi uvek moraju da pret-hode rešenjima.

Niko nikada nije tvrdio da je *Niko i ništa* najbolja knjiga nje-nog autora, ali mnogi Orvelovi obožavaoci je opisuju kao njegovo omiljeno delo. Njene mane su brojne, ali neobično simpatične. Često smo svedoci kako Orvel gubi petlju, kao na kraju onog nespretno umetnutog i isprekidanog izveštaja o Šarlijevom silovanju prostitutke kada on nespretno objašnjava: „Opisujem ga (Šarlija) samo da bih pokazao kakvim je raznolikim karakterima obilovala ulica Kok d'or.” Opet, osvrćući se na svoja plonžerska iskustva, on prkosno tvrdi: „Bogati i siromašni razlikuju se po svojim prihodi-ma i ni po čemu više, a prosečni milioner prosto je prosečni perać sudova u novom odelu. Zamenite im mesta i, gle čuda, koji je sad sudija, a koji lopov? Ko god da se na ravnoj nozi družio sa siroti-njom, to vrlo dobro zna.” Zatim, na sledećoj stranici, kreće da ka-rakteristično sumnja u sebe (u ovom slučaju sa dobrim razlogom) i završava svoju disertaciju o „jednakosti ljudi” pitajući se da li je to „u velikoj meri floskula”.

Orvelu nije bilo lako da se na ravnoj nozi druži sa sirotinjom – izuzetno probirljivom čoveku koji se, čak i kada je gladovao, ose-ćao prinuđenim da baci šerpu mleka samo zato što je u nju upala stenica. Štaviše, niko iz njegove generacije nije mogao da preraste svoju „niža-viša-srednja klasa” uslovljenost, ma koliko iskrena bila njihova čežnja da „siđu dole među potlačene”, a Orvel je bio pre-više pošten da afektira vrstu drugarstva sa skitnicama koja nikada nije mogla da mu dođe prirodno. Neobičan ukus engleske klasne svesti – istovremeno nemilosrdnije i prigušenije od kontinentalnih varijanti – najaromatičnije dolazi kada je on niko i ništa u Londo-nu. Ipak, ovaj hendikep ga nije sprečio da briljantno dokumentuje oblast ljudskog iskustva koju njegovi čitaoci nikada ne bi mogli da vide, pa čak ni da zamisle, bez njega kao vodiča. To je bila oblast za koju većina čitalaca srednje klase tada nije bila zainteresovana; i zaista, još uvek među nama imamo preteći procenat dobrostojećih

koji više vole da ne razmišljaju o problemima gradske sirotinje i njima sličnih. Ono što je Orvel napisao 1930. primenljivo je na previše njih šezdeset godina kasnije: „Previđajući neku sumornu marksističku utopiju kao alternativu, obrazovan čovek više voli da zadrži stvari onakve kakve jesu.” Međutim, procenat bezbrižnih se stalno smanjuje od 1930-ih i Orvel je bio u prethodnici onih koji su doveli do ove promene. Iako *Niko i ništa* nije imala veliki neposredni uticaj na javno mnjenje, označila je početak njegovog „voda koja kapa na kamen” uticaja.

Modernim čitaocima, jedna od debata koju je *Niko i ništa* izazvala – da li je to bio komad činjenične autobiografije ili delom fikcija? – može izgledati trivijalno. Ipak, Orvel je to shvatio ozbiljno i u pomalo zbrkanom predgovoru francuskom izdanju iz 1935. godine (naslovljenom *La Vache enragée*) pokušao je da bude iskren o svojoj evoluciji u dokumentarnog pisca i o trikovima tog zanata: „Mislim da mogu da kažem da nisam preuveličavao ništa osim u onoj meri u kojoj svi pisci preteruju birajući. Nije mi se činilo da moram da opisujem događaje tačno onim redosledom kojim su se desili, ali sve što sam opisao dogodilo se u jednom ili drugom trenutku...” Ovo je u suprotnosti s onim što će ubrzo napisati o *Niko i ništa* u *Putu za Vigan*: „Skoro svi događaji opisani tamo zaista su se i desili, samo su prerađeni”, a zatim tvrdi: „Svi likovi (...) u oba dela knjige su više zamišljeni kao reprezentativni tipovi nego kao pojedinci.” Ipak, živopisni likovi u *Niko i ništa* izgledaju potpuno suprotno od „reprezentativnih tipova”; interesantni su i zabavni upravo zato što su tako vešto prikazani *pojedinci*. Iako ga je tada osujećeni romanopisac u njemu možda doveo u iskušenje da naglasi idiosinkrazije Čarlija, Anrija ili Borisa, niko ne sumnja da su ti ljudi postojali. Međutim, dilema koja je izazvala Orvelove protivurečnosti poznata je svakom piscu dokumentarne proze; čovek oseća da je čašću obavezan da zaštiti one koji su služili kao materijal, a pritom pokušava da izbegne bilo kakvo izvrtanje činjenica.

Tek u XXIV poglavlju postaje jasno da je Orvel izvrtao činjenice tvrdeći da se po povratku iz Pariza našao u Londonu i da nije imao „ni najmanju predstavu o tome kako doći do jeftinog kreveta”. Ovo naravno pojačava tenziju i može se smatrati bezazlenim književnim sredstvom, poput izostavljanja tetke Neli sa njegove pariske društvene scene. Ali istina je da je u Parizu već napisao svoj prvi značajan esej „Kunt”, opisujući noć provedenu u hostelu za skitnice na Noting Hilu. Pre svog odlaska iz Engleske, neko vreme je dobrovoljno živio među skitnicama iz sledećih razloga: „Ništa nisam znao o uslovima radničke klase. Pročitao sam brojeke o nezaposlenosti, ali nisam imao pojma šta impliciraju...” Da je Orvel hronološki zabeležio svoje avanture među siromašnima, *Niko i ništa* bi možda bila koherentnija i bolje oblikovana knjiga – iako manje dramatična.

Ono što Orvel ima da kaže u poglavlju XXII o „strahu od rulje” na prvi pogled se čini zastarelim. Posleratno bogatstvo uveliko je smanjilo veličinu „rulje”, a u Britaniji je državno blagostanje, očigledno, smirilo ono što je od nje ostalo. Fizički je mnogo manje naporno biti niko i ništa sada nego što je to bilo pre pedeset godina. Ali psihološki, da li je „rulji” bolje? Orvelovi drugovi skitnice postojali su unutar izolovane subkulture i bili su samo nedovoljno svesni kako žive srećniji. Sada televizija čini nezaposlene mučno svesnim njima nedostižnog bogatstva koje je nadohvat ruke većini njihovih sunarodnika. Za sada Velika sestra pobeđuje, a „rulja” ostaje poslušna. Ali da je Orvel još uvek tu, možda bi se osećao nelagodno u vezi s budućnošću svoje zemlje – manje zbog potencijala „rulje”, a više zbog tehnika koje su osmišljene da bi se kontrolisala.

Dervla Marfi

Niko i ništa u Parizu i Londonu

O kako bolno nemaština žeže!

– Džefri Čoser

Ulica Kok d'or¹, Pariz, sedam sati ujutro. Sa ulice dopire niz besnih, zagušenih povika. Madam Mons, koja je držala mali hotel prekoputa mog, izašla je na pločnik da se obrati stanarki na trećem spratu. Bose noge je nagurala u klompe, a seda kosa joj je padala na lice.

Madam Mons: „*Sacrée salope!*² Koliko puta sam ti rekla da ne gnječiš stenice po tapetama? Misliš da si kupila hotel, a? Zašto ne možeš da ih izbaciš kroz prozor kao svi drugi? *Espèce de traînée!*³”

Žena na trećem spratu: „*Va donc, eh! Vieille vache!*⁴”

Nakon toga je usledio čitav hor raznoraznih uzvika, kako su se prozori otvarali sa svih strana i pola ulice se uključilo u svađu. Naglo su utihnuli deset minuta kasnije, kada je projahao konjički odred, i ljudi su prestali da viču da bi gledali konjanike.

Skiciram ovu scenu samo da bih preneo nešto duha ulice Kok d'or. Nije da su svađe bile jedino što se tamo događalo – ali, ipak, retko bi nam prošlo jutro bez barem jednog ispada ovakve vrste. Svađe i turbobni uzvici uličnih prodavaca i povici dece koja jure koru pomorandže po kaldrmi, a noću glasno pevanje i kiseli vonj kolica sa smećem sačinjavali su atmosferu ulice.

Bila je to vrlo uska ulica – klisura visokih, gubavih kuća, nagnutih jedna prema drugoj u čudnim položajima, kao da su sve bile zamrznute u trenutku kad su počele da se ruše. Sve kuće su

¹ Orvel je parisku ulicu u kojoj je tada živeo, *Rue du Pot de Fer* (Ulica gvozdеног čupa) preimenovao u *Rue du Coq d'Or* (Ulica zlatnog petla). (*prim. prev.*)

² Prokleta kurvo! (*prim. prev.*)

³ Kurvinjski rode! (*prim. prev.*)

⁴ Ma, teraj se, ej, kravo matora! (*prim. prev.*)

bile hoteli i bile su do krova pretrpane stanarima, uglavnom Poljacima, Arapima i Italijanima. U podnožju hotela bili su sićušni bistroi, gde si mogao da se napiješ za sitne pare. Subotom uveče je otprilike trećina muškog stanovništva četvrti bila pijana. Bilo je tuča oko žena, a Arapi fizikalci koji su živeli u najjeftinijim hotelima ulazili su u tajanstvene sukobe i posle ih rešavali stolicama, a povremeno i revolverima. Noću su policajci prolazili ulicom isključivo u paru. Bilo je to prilično bučno i opasno mesto. A opet su u toj larmi i prljavštini živeli pekari, obične i poštene francuske dućandžije, pralje i tome slično, koji su se držali po strani i u tišini gomilali prava mala bogatstva. Bio je to sasvim reprezentativan pariski slam.

Moj hotel se zvao *Hôtel des Trois Moineaux*⁵. Bio je to mračan, klimav brlog, izdelfen drvenim pregradama na četrdeset soba. Sobe su bile male i nepopravljivo prljave, jer nije bilo spremačice, a madam F., *patronne*⁶, nije imala vremena ni za kakvo čišćenje. Zidovi su tanki ko šibice, a da bi se sakrile pukotine u njima, bili su prekriveni slojevima i slojevima ružičastih tapeta, koje su se odlepljivale i bile dom bezbrojnim stenicama. Duž ivica plafona su dugačke povorke stenica ceo dan marširale kao kolone vojnika, a noću silazile razgoropađeno gladne, tako da je čovek morao da ustaje na svakih nekoliko sati i ubija ih na buljuka. Ponekad bi neko, kada su stenice postajale previše nesnosne, palio sumpor i proterivao ih u sledeću sobu; na šta bi stanar u susednoj sobi uzvratilo time što bi i sam zapalio sumpor i oterao stenice nazad. Bilo je to prljavo mesto, ali je u njemu vladala domaća atmosfera, pošto su madam F. i njen muž bili dobri ljudi. Kirija za sobe varirala je između trideset i pedeset franaka nedeljno.

Stanari su bili ljudi u prolazu, uglavnom stranci, koji su se pojavljivali bez prtljaga, ostajali po nedelju dana i zatim ponovo nestajali. Bilo ih je svih mogućih zanata – obučara, zidara,

⁵ Hotel Kod tri vrapca. (*prim. prev.*)

⁶ Gazdarica. (*prim. prev.*)

klesara, nadničara, staretinara, studenata, prostitutki. Neki od njih bili su neverovatno siromašni. U jednoj od soba na tavanu bio je bugarski student koji je pravio otmene cipele za američko tržište. Od šest do dvanaest je sedeo na svom krevetu praveći po desetak pari cipela i zarađujući za to trideset pet franaka; ostatak dana je išao na predavanja na Sorboni. Studirao je za Crkvu i teološke knjige ležale otvorene licem nadole po njegovom podu prekrivenom komadićima kože. U drugoj sobi su živeli jedna Ruskinja i njen sin, koji je sebe nazivao umetnikom. Majka je radila šesnaest sati dnevno, krpeći čarape za dvadeset pet sentima po čarapi, dok je sin, pristojno odeven, gluvario po kafeima na Monparnasu. Jedna od soba bila je izdata dvojici stanara, od kojih je jedan radio danju, a drugi noću. U drugoj sobi je udovac delio krevet sa svoje dve odrasle ćerke, obe sušičave.

U hotelu je bilo ekscentričnih ličnosti. Pariski slamovi bili su okupljalište za čudake – ljude koji su zapali u samotnjačku, suluđu životnu kolotečinu i odustali od pokušaja da budu normalni ili pristojni. Siromaštvo ih je oslobađalo uobičajenih normi u ponašanju, baš kao što je novac oslobađao ljude od rada. Neki od stanara našeg hotela živeli su neopisivo čudnim životima.

Na primer, bili su tu Ružijeovi, stari, dronjavi, patuljasti par koji se bavio neobičnom trgovinom. Prodavali su razglednice na Bulevaru Sen Mišel. Neobično je bilo što su razglednice prodavali u zapečaćenim zamotuljcima kao da su pornografske, ali su zapravo bile fotografije dvoraca na Loari; kupci to ne bi otkrili dok nije bilo prekasno i, naravno, nikada se nisu žalili. Ružijeovi su zarađivali otprilike stotinu franaka nedeljno, i strogim ekonomisanjem uspevali su da budu uvek poluizgladneli i polupijani. Soba im je bila toliko prljava da je čovek mogao da je nanjuši sa sprata ispod. Po rečima madam F., nijedno od Ružijeovih nije skinulo odeću već četiri godine.

Tu je bio i Anri, koji je radio u gradskoj kanalizaciji. Bio je visok, melanholičan čovek kovrdžave kose, prilično romantičnog

izgleda u svojim dubokim čizmama kakve su nosili radnici kanalizacije. Anrijeva osobitost je bila u tome što, osim kada je u pitanju posao, nije govorio doslovno danima zaredom. Samo godinu dana ranije bio je šofer na dobrom mestu i ostavljao novac na stranu. Jednog dana se zaljubio, i kada ga je devojka odbila izgubio je živce i šutnuo je nogom. Čim je dobila šut, devojka se očajnički zaljubila u Anrija, dve nedelje su živeli zajedno i spiskali hiljadu franaka Anrijevog novca. Onda ga je devojka prevarila; Anri joj je zario nož u nadlakticu i poslali su ga u zatvor na šest meseci. Čim je bila ubodena, devojka se zaljubila u Anrija više nego ikad, pa su se pomirili i dogovorili da, kad Anri izađe iz zatvora, kupi taksi, a njih dvoje da se venčaju i skrase. Ali, dve nedelje kasnije, devojka ga je opet prevarila i, kada je Anri izašao, bila je u drugom stanju. Anri je nije ponovo ubo nožem. Podigao je svu svoju ušteđevinu i krenuo u pijančenje koje se završilo sa još mesec dana u zatvoru; posle toga je otišao da radi u kanalizaciji. Ništa nije moglo da nateri Anrija da govori. Ako biste ga pitali zašto radi u kanalizaciji, nikada nije odgovarao, nego bi samo prekrstio šake, što je označavalo lisice, i trznuo glavom ka jugu, u pravcu zatvora. Loša sreća ga je za jedan dan naizgled pretvorila u maloumnika.

Zatim je tu bio i R., Englez koji je šest meseci godišnje živio u Patniju s roditeljima, a šest meseci u Francuskoj. Tokom vremena koje je provodio u Francuskoj pio je četiri litra vina dnevno, a subotom šest litara; jednom je otputovao sve do Azorskih ostrva, jer je vino tamo bilo jeftinije nego bilo gde drugde u Evropi. On je bio blago, pripitomljeno stvorenje, nikada nije bio bučan ili svađljiv, i nikada trezan. Ležao je u krevetu do podneva, a od podneva pa do ponoći sedeo je u svom ćošku bistroa, tiho i metodično se nalivajući. Dok se nalivao, pričao je prefinjenim, ženskastim glasom o antikvarnom nameštaju. Osim mene, R. je bio jedini Englez u četvrti.

Bilo je mnoštvo drugih ljudi koji su vodili jednako ekscentrične živote: mesje Žil, Rumun koji je imao stakleno oko i to nije

hteo da prizna; Fure, kamenorezac iz Limuzena; škrtica Rikol – međutim, on je umro pre mog vremena – stari krpar Loran, koji je kopirao svoj potpis sa parčeta papira što ga je nosio u džepu. Kada bi čovek imao vremena, bilo bi zanimljivo napisati biografije nekih od njih. Ja pokušavam da opišem ljude iz naše četvrti, ne zbog njihove puke neobičnosti, već zbog toga što su svi oni deo ove priče. Nemaština je ono o čemu pišem, a ja sam imao prvi kontakt s nemaštinom u tom slamu. Slam, njegova prljavština i čudni životi njegovih stanovnika bili su prvo moja praktična pouka o nemaštini, a zatim i pozadinsko okruženje mojih doživljaja. Iz tog razloga se trudim da dočaram kako je život tamo izgledao.